

A háború országútján

1944. szeptember 26-át itthon éltem át a nagy kiterjedésű makói tanyavilág bogárzói részén, a Templom-dűlőben. Szeptember 25-én, hétfőn reggel már találkoztam szovjet katonákkal. Egyébként is szerencsém volt ebben az évben: szeptember 20-ig nem hívtak be katonának. Ekkor este viszont hozta a postás a Sas-behívót, ami számomra nehéz órát jelentett. Nem akartam elpusztulni a nemzet tragédiáját jelentő vesztes háborúban, ezért szeptember 23-án kerékpárral bejöttem a városba, hogy tanácsot kérjek barátaimtól. Nagy Zoltán állatorvos azt mondta: „Sándor, ne vonulj be, mert az orosz hadsereg már Arad környékén harcol, és néhány napon belül ideér a front. Ez a terület stratégiai, katonai vonatkozásban nem védhető. Én se megyek vissza Battonyára, ahol mint körzeti állatorvos teljesítettem szolgálatot.”

A Sas-behívóval nem lehetett tréfálni, ellenkeztem. Katonaszökevénynek nyilvánítanak, és a csendőrség a helyszínen agyon is löhet, ha megtalál.

Hódmezővásárhely és Makó nagy kiterjedésű tanyavilága menedéket nyújt a te számodra is — bátorított. — Néhány nap és az Alföldön véget ér az úri Magyarország népet nyomorító évszázados uralma.

Makó városban ezen a napon jelent meg az Asztaróczy hadbíró ezredes, katonai kormánybiztos által kiadott felhívás, amelynek értelmében a 18—60 év közötti férfi lakosság azonnal jelentkezni tartozik valamelyik Tisza menti város katonai parancsnokságán. A makói katonai kiegészítő parancsnokság Hódmezővásárhelyre menekült. Kerestem Igaz Lajost, aki Újvároson dolgozott, mint bognár kisiparos, és akiről tudtam, hogy szervezett munkás, de azt nem, hogy az illegális kommunista párt tagja. Vele is beszélni akartam. Igaz Lajost azonban a többi makói illegális kommunistaival, baloldali szociáldemokratával együtt még szeptember elején internálták Kistarcsára. Bogárzóban rajtam kívül négy, velem egykorú parasztember kapta meg a Sas-behívót. Ők arra vártak, hogy én mivel térek vissza a városból. Pusztai Sebestyén főszámvevő László fia jó barátom volt. Újvároson, az úgynevezett tisztviselőtelepen lakott. Őt is felkerestem tanácsért, de nem mondtam meg neki, hogy zsebemben katonai behívó van, hogy három napja nem alszom, hanem a megjelent katonai parancskiűritési hirdetemnyre vonatkozóan tettem fel kérdést. Azt válaszolta: „Édes fiam, akinek ez szól, az már két napja elvitte a becses irháját. Ha behívót kapsz, bevonulási öngyilkosság lenne, próbálj meg meghúzódni valahol a nagy vásárhelyi tanyavilágban.”

Ezt tettük három napig, szeptember 24-én Hódmezővásárhelyen találkoztunk Csele József főtörzsőrmesterrel, aki a kiegészítő parancsnokságon kedvező beosztását a maga hasznára kamatoztató ember volt. Felismert bennünket, meghívott egy pohár sörre az Alföld vendéglőbe, ahol oly sokan voltak, hogy csak állni lehetett. Az emberek szenvedélyesen vitatkoztak a kialakult helyzetről, a várható háborús eseményekről. A főtörzsőrmester hozott négy korsó sört, és vidáman kérdezte, mi járásban vagyunk, hogy vannak a Makón maradt szép asszonyok és leányok. Nagyon megütököztem ezen a felelőtlen butaságon. Nem árultuk el, hogy behívó parancs van a zsebünkben, nekem például a bácskai Zomborban állomásozó 20/3 gylj.-hoz kellett volna bevonulni. Vidáman nevetve mondta: menjetek vissza a makói tanyai lakásotokra. A német és a magyar hadsereg ellentámadása, s a később bevetésre kerülő csodafegyver szétzúzza a vörös bolsevista hadsereget. Nem voltak ezek az emberek nyilasok vagy lelkes németbarátok, hanem a korlátolt magyar királyi kincstári gondolkodás volt a jellemző rájuk. Elköszöntünk tőlük, elindultunk vissza társainkhoz. A város szélén a vámháznál 10—12 magyar határőr katonával találkoztunk, akik három kocsival, agyonhajszolt lovakkal, ijedten érkeztek a városba. Elmondták, hogy Battonya és Csanádpalota községekben már orosz partizánok

vannak, ők ennek hallatán félelmükben a hősi helytállás helyett megfutamodtak. Azt is elmondták, hogy amikor a kiegészítő parancsnokságra mentek, Perjési Emil, tanítóból lett százados gyáva csúrhének nevezte őket, hadbírósaági felelősségre vonást és kikötetést ígért. A százados egyébként hírhedt volt brutális kegyetlenkedéséről. A kiűritési parancs alapján jelentkező 50 éven felüli embereket — akik között igen sokan orvosilag igazolt súlyos betegségben szenvedtek — nem engedte el, hanem artikulátlan hangon ordított a vásártéren, hogy ezek az emberek is alkalmasak golyófogónak.

Nem tudom mi történt vele, mert a felszabadulás után nem mert Makóra hazajönni, éppúgy, mint a nagyságos Nagy Ernő magyar királyi gazdasági tanácsos úr sem, aki Éder Győző alezredes lősorozási parancsnokkal együttműködve, a makói piactéren gúnyolta azokat az asszonyokat és öregeket, akik férjeiket, illetve fiaikat siratták. Perjési százados úrral is szerettem volna találkozni a felszabadulás után, nekem ugyan nem volt közvetlen parancsnokom, de szolgáltam vele egy laktányában. A jobb érzésű tisztársai is megvetették szadista embertelensége miatt. Századparancsnoki kihallgatáson a kérelmet előterjesztő honvéd előtt ez volt a szavazása: „Mit akarsz az anyád gatyarohasztó, kincstári kenyérpusztító, tinófejú úristenit.” Akit pedig kihallgatásra rendeltek, azt kikötötte, vagy súlyos magánzárkás fogdai büntetéssel sújtotta.

Ot óra körül lehetett, amikor kiértünk Hódmezővásárhelyről, és a makói országúton a nagyságos Nagy Ernő bátyjával, Nagy Istvánnal, a rákosi Hangya Szövetkezet elnökével és Szemes József makói gazdag paraszttal találkoztunk. Szemes a Hangya számvizsgáló bizottságának volt a vezetője. A szövetkezet stráfkocsiját rakták meg személyes holmijaikkal, s azon menekültek feleségeikkel együtt. Legényfiaik kerékpáron követték őket, azon is bóröndök voltak. Mivel ismertük őket, meg akartuk állítani kocsijukat és érdeklődni: mi van Rákoson, mi van Makón? A pánikszerű menekülésben kocsik, autók követték egymást az országúton. A kérdezettek még akkor sem álltak velünk szóba, pedig már ők is a háború országútjára kerültek.

Mi pedig úgy döntöttünk, hogy nincs értelme a további bujdosásnak, ha már itt vannak az oroszok. A „Rácz-út” hazafelé indultunk. Egy artézi kút mellett megpihentünk és megvacsoráztunk naplemente előtt. Rövidesen egy megpakolt kocsiközeledett Rákos felől. A felpakolt párna-dunna között 4–5 síró asszony volt, a lovakat egy férfi hajtotta. Megismertük őket: a rákosi malom résztulajdonosa, Szedlacek Sándorné, Takács Ferencné és még négy asszony, 3–4 gyerek volt a kocsin. Felismertek bennünket és megálltak. Látták, hogy rosszkedvűek vagyunk, káromkodni lett volna kedvünk, hogy ennek az országnak rongy urai ismét tragédiát zúdítottak népünkre. Kérdezték hol voltunk, hová igyekszünk? Elmondtuk nekik, hogy tanyai otthonaikba igyekszünk. Elmesélték, hogy a Rákos tanyaközpontban délután 3 óra körül orosz felderítők jelentek meg. „Nyemecki-magyarszki szoldátot” kerestek, és érdeklődtek, hogy melyik út vezet Makóra, Földeákra. Igyekeztek minket is lebeszélni hazatérési szándékunkról, mert — mint mondták — nagy veszélybe kerülünk. Megmagyaráztuk nekik, hogy a háború, a front elől elmenekülni nem lehet, mert a támadásban lévő orosz hadsereg mindenkit utolér, s annál rosszabb ez, minél messzebb történik otthonunktól. Kértem forduljanak vissza ők is. Rövid gondolkodás után döntöttek. Alkonyodni kezdett, behajtottak egy közeli tanyára és szállást kértek éjszakára. Másnap, szeptember 25-én, hétfőn reggel, miközben az oroszok Makóra igyekeztek, valamennyien visszatértek rákosi otthonukba. Szedlacek Sándorné és az asszonyok még évek múlva is emlegették ezt a találkozásunkat. 1983 szeptemberében Szedlacekknél és férjével egy lakodalomban találkoztam. Itt mondta: nekem köszönhetik, hogy annak idején nem menekültek tovább.

Fél óra múltán hazaérkeztem. Feleségem egyedül volt otthon, s hogy meg ne ijedjen, hangosan közöltem az ablakon, én vagyok. Sírva borult a nyakamba. — Mi a helyzet? — kérdeztem tőle. Elmondta, hogy délután 4 óra tájban mintegy fél óráig erős lövöldözés volt hallható Rákos felől. Csak néhány nap múlva tudtuk meg: Nagyér, Ambrózfalva, Pitvaros, Csanádalberti baloldali munkásai és parasztjai nem teljesítették a kiűritési parancsot, ezért csendőroket, katonákat küldtek ki elfogatásukra. Hitvány ember akkor is volt, aki beárulta őket a csendőroknak. Az üldözők azt is tudták, hogy ezek az emberek a Sámson—Apátfalva közötti út hidja mellett két üres tanyában húzódtak meg, innen figyelték a határt. Közben a csendőrokok és a katonák tüzet nyitottak rájuk, de mikor szovjet felderítők érkeztek, irhájukat kerékpáron menekítették. Persze ezen az éjszakán én sem aludtam a félelemtől és az izgalomtól. A sötét tanyai éjszakában döbbenet volt a csend. Vártuk a reggelt...

Huszonkilenc éves voltam akkor, de bizonyára 45–50 éves ember benyomását kelthettem. Ot órák virradt, felöltöztem. Egy rongyos ruhában hozzáálltam a parasztember mindennapi munkájához, a jószágotetéshez. Amint kilépek az istállóból, három fiatal vidám, jókedélyű szovjet katonák lép ki a kukoricásból, hátukon géppisztoly, egyiknek nyakában harmonika. Barátságosan „sztari”-nak neveztek, s mondogatták: ne félj, nem bántunk, de azért megkérdezték: német, magyar katonák vannak-e, fegyver meg lőszer van-e?

Bementünk a szobába. A kiságyban fekvő, éppen ébredező kislányomat az egyik nagy szeretettel megcírógatta, hogy neki is két gyermeke van otthon, a Dnyeper mellett. Telepes rádió volt a szobában. Dugjam el — tanácsolta, ő nem veszi el, de csak akkor hallgassam, ha

majd „Budapest kaput”. Parancsnokuk, az őrmester kinyitotta a ruhásszekrényünk ajtaját. Világos tropikál öltönyömet kivette. No ezt elviszi — gondoltam. Más történt. „Igyi szudá” — hívott magához. A rongys kabátot le kellett vetnem, rámszigetette a szürke ünneplőt. Nevetve mondta: „Háború, burszuj kaput, robote nyet, ocscopyi harasó”.

Tovább mentek. Mondtam is ekkor a feleségemnek: nem félek én már többé az oroszoktól, nem bántanak azok minket, civileket. Nyolc körül megérkezett kocsin apám Makóról. A battonyai és Rácz-úton felvonuló orosz tankok között jött át lovas kocsijával, meg sem állították, pedig ő még beszélni is tudott volna velük, mert az első világháború idején jól megtanult oroszul. Megnyugodva törtük a kukoricát.

Szeptember 27-én, szerdán délután tanyai szomszédunk Makóról jövet elmondta, hogy szeptember 26-án kedden reggelre az oroszok elfoglalták a várost. A városba bemenni lehet, de onnan kijönni nem szabad, ő is szökve, kerülő úton, az orosz temető mellett, a Honvéd szélén jutott ki. Apám nyugtalan lett, hiszen anyám egyedül volt a városi házukban. Gyalog indult a városba. Amint később elmondta: a Bárány utcai dűlön át jutott haza, Búza utcai házukba, hogy senki sem kérdezte, hol volt, hova tart.

Közismert volt, hogy Dávid ezredes, Csanád vármegye katonai kiegészítő parancsnoka a sámson-apátfalvi csatorna Rákosi úton lévő hídját felrobbantotta. A támadó orosz hadsereg egységei az Igási úton jutottak Makó alá. Oldalbiztosítással foglalták el Földeákat. Ezt követően október 8-ig az Alföld jelentős része felszabadult. Két hétig Makó, Földeák község körül állt a front. Hódmezővásárhelyen azonban még igen jelentős német és magyar alakulatot vontak össze nehéztüzérséggel megerősítve. Az ellentámadás célja Makó visszafoglalása volt. Miután kedvező volt az orosz katonákkal történt találkozásom, nem tőlük, hanem a magyaroktól félttem. Katonakönyvem, a leszerelési okmányokat, tartalékos állományba helyezési irataimat elégettem. Egy fogatolt vonatsoztag október 4-én érkezett tanyánkba, parancsnokuk egy főhadnagy és helyettese, dr. Holczer Pál orvos hadnagy nálam szállásolt el. Mintegy 40–50 katona volt velük, meg vagy tíz kocsi fáradt lovakkal. Mintegy 50 mázsa szénát megetettek a kimerült állataikkal, 20 mázsa gabonát is megetettek a lovakkal. Hogy honnan volt ennyi széna meg búza, abrak nálam? 1944 nyarán a légitámadások miatt a hírhedt Jurcsék Béla közellátási miniszter által kiadott parasztnyomorító beszolgáltatási kötelezettség alá eső gabonát előre kifizetve visszahagyták a termelőknél megőrzésre. Am október 5-én zászlóaljparancsot futár érkezett: vonuljanak tovább Királyhegyesre. Estefelé indultak el. A fogatolt vonatsoztag október 6-ra virradó éjszaka felszerelésével együtt az oroszok fogságába került.

Október 11-én reggel vörös karszalagos policáj jelent meg nálam. Temetetlen halottak, fegyver meg löszer után érdeklődött. Dr. Kónyves Kolonics József, Makó felszabadulása után első polgári városparancsnokának levelét is átadta. A levélben ez állt: „Sándor, gyere be a városba, nagyon fontos ügyben szeretnék beszélni veled.”

Ki volt dr. Kónyves Kolonics József? Küzdelmes élete volt, harcolt az úri Magyarország népi nyomó hatalma ellen. Elkövetett hibái ellenére komoly érdemei vannak a város politikai, munkásmozgalmi tevékenységének kibontakozásában. A szegények ügyvédje, perbe fogott kommunisták védője, kaszinótág sem lehetett, vörös bolsinak tartották. Szülővárosa mulasztása, hogy még nem neveztek el róla utcát sem, emlékéit megőrkíteni. Az viszont igaz, hogy a város felszabadulásának 30. évfordulójakor azon a házon, amelyben élt és dolgozott, érdemei elismeréséül emléktáblát lepleztek le.

Dr. Kónyves Kolonics hívására október 11-én délután felkerestem őt, és megkérdeztem tőle: miért hívat? Azt felelte „Sándor barátom, meg kell indítani a háború következtében megbénult életet, a termelőmunkát. Segíts nekünk ebben.” Majd így folytatta: „A demokratikus közigazgatás megszervezésében téged is számításba veszünk, az ideiglenes városi képviselőtestület tagjainak összeállításakor.”

— Nem értek én ahhoz — mondtam neki. „Nem baj édes fiam, majd megtanulod velünk.” Beszélgettünk még, amikor belépett Volkov kapitány, a város szovjet katonai parancsnoka. Kérdezte: „Mit csinálnak a parasztek a tanyavilágban?” Feleltem: „török a kukoricát, tehennel szántanak, vetnek és félnek tőletek”. „Van-e iskola?” — kérdezte tovább. „Iskola van — mondtam — járna is oda 26 tanyai gyerek, ha lenne tanító.” Volkov nevetett. „Nicsevo, te leszel a tanító hoinaptól, tanítod a gyerekeket.” En azt feleltem: „Van ott egy derék, népet szerető római katolikus pap, Mag Béla plébános.” Kérdezte — „Kimennék-e a pópát felkérni az iskolában tanításra?” Rövidesen egy fiákerrel Bogárzóba érkezünk. Mag Béla plébános a szomszédban, Balázs Ferencéknél törte a kukoricát. Ruházata rongyos volt, szakállt növesztett. János bácsinak hívatta magát. A szovjet tiszt láttán megijed, azt hitte: érte jönnek, és elviszik. Félelme szorongása nyomban elmúlt, amikor felkértük, vállalja el a 26 gyerek tanítását. Mag Béla plébános úr 1944. október 12-től 1946. június végéig tanított a bogárzói iskolában. A tanyai gyerekek neki köszönhetik, hogy nem vesztek két tanévet. Mag Béla apátkanonok úr 1983 tavaszán hunyt el, s az Opus Pácis Katolikus Papi Béke Bizottság vezetője volt haláláig.

Katona Sándor

Makó az új élet hajnalán

Legújabb kori történetünkbe úgy vonult be Makó, mint az első felszabadult magyar város. Erre a katonai eseményre 1944. szeptember 26-án került sor.

A szovjet katonai vezetés nagyobb ellenállásra számított, ezért módszeres bekerítő hadműveletet hajtott végre. Apátfalva—Magyarcsanád felszabadítása után nem Makó felé törtek előre, hanem Rákos, Földeák, majd Püspöktele (Maroslele) irányába. A 2. Ukrán Front 767. lövészezrede rohammal vette be a várost.

A felszabadulást követő nap a szovjet katonai parancsnok Könyves-Kolonics Józsefet nevezte ki polgári városparancsnoknak. Az öttagú városparancsnokság legfontosabb feladatának az élet beindítását tekintette. Az eseményeket jól nyomon követhetjük a kifüggesztett plakátokon.

A szovjet katonai parancsnok első felhívása megnyugtatta a lakosságot: „semmi okotok a félelemre, a Vörös Hadsereg nem mint hódító jött Magyarországra.” Könyves-Kolonics József már az első nap elrendeli a gyógyszertárak kinyitását és a tanítás megkezdését. Ez utóbbira a magyar csapatok ellentámadása miatt egyelőre nem került sor, de a szovjet csapatok újabb előnyomulása után elcsúsz a térségben a harc zaja.

Október 12-én közhírré teszik, hogy a városi ügysztyályok régi helyükön megkezdtek működésüket, a malmokban megindult az őrlés, a városi erdőkben folytatódik a fakitermelés, a külterületen megindulhat a gazdasági munka. Felszólítják az üzlettulajdonosokat, hogy üzleteikben kezdjék meg az árusítást és a gazdák terményeiket hozzák fel a piacokra. Az órákat a református templom órájához kell igazítani, az istentiszteletek kezdetét harangzás jelzi. Október 16-án a város valamennyi iskolájában megkezdődik a rendszeres tanítás. A villanytelep szeptember végétől rendszeresen szolgáltat áramot, egy hónap múlva pedig megindul a vasúti személyforgalom. Megszervezik a hadbavonultak hozzátartozóinak segélyezését. A rászoruló szegény családok részére ruhát, cipőt gyűjtenek. Kiss Ernő városparancsnok-helyettes közhírré teszi, hogy a zsidótörvény hatályát felfüggeszti. A deportáltak ügyeit a zsidótanács intézi.

Október végén a fronton keresztül hazaérkezik Erdei Ferenc, aki november 2-án megalakítja az első szövetkezetet. A METESZ ettől kezdve a kertészek szövetkezete lesz, a szövetkezeti tanácsnak Erdei Ferenc is tagja. A METESZ közben megkezdte a hagyma, a zöldség és a magvak felvásárlását.

A város politikai és gazdasági élete gyorsan konszolidálódik. Budapesten dörögnek az ágyuk, Makón a munkásotthonban a szervezett munkások nyugodt körülmények között szilveszteri estét rendeznek.

Dr. Tóth Ferenc

Makó megyei város városparancsnokságtól.

Hirdetmény.

Elrendelem, hogy az összes
gyógyszertárakat
a szokásos időben és/rendtartással
megnyissák.

Az iskolákban a tanítás folytatandó.

Az összes felekezetek templomaiban az Isten-tiszteletek szabadon tarthatók és senkit vallása gyakorlásában háborgatni nem engedek.

A város külterületén a mezőgazdasági munka zavartalanul folytatható és folytatandó.

A Marosentúli területre az átjárás tilos.

Makó P.H. 1944. szeptember 26.

Könyves Kolonics József,

Hirdetmény

A szovjet katonai parancsnokság utasítására közlöm a város lakosságával, hogy az utcákon és köztéren való közlekedés

**reggel 6 órától
este 8 óráig**

van megengedve.

Az elsötétítés továbbra is kötelező.

A város külső részein lakókat figyelmeztetem, hogy **veszély esetén a város belsőbb területeire húzódnanak**, személyük megóvása céljából, átköltözés nélkül.

Makó P.H. 1944. szeptember 26.

Igaz Lajos s. k.

Makó város városparancsnokától.

Felhívás.

Makó város területén mintegy 200 olyan szegény család van, melynek tagjai a legnagyobb nélkülözések között élnek és a legszükségesebb ruházati cikkekben is szűkölködnek.

Ezeknek a szűkölködőknek felruházását egyik legfontosabb emberbaráti kötelességemnek érzem, ezért felhívom a város nemesszívvű lakóit, hogy ha a birtokukban

használt gyermekcipők,
harisnyák, alsó- és felsőruhák
vannak,
azokat folyó évi október hó
28-án déli 12 óráig
a városparancsnokadhoz szolgáltatassák be.

Remélem, hogy a város lakói megértéssel fogadják felhívásomat és a nélkülözhető ruhadarabok beszerzésével lehetővé teszik a szűkölködők felruházását.

Makó, 1944. évi október hó 25.

Kiss Ernő,

városparancsnok.

Az 1944-es makói plakátok

Felhívás a magtermelőkhöz

Felhívjuk a makói és vidéki termelőket, hogy eladásra szánt jöminőségű – legalább 75 %-os csiraképességű –

**hagyma, répa, vöröscékli,
saláta, zöldség magvakat**

összeírás végett a Hagymaházban **november 30-ig jelentésk be.**

Bejelentés előtt magvaik csiraképességét pontosan állapítsák meg és ezt is jelentésk be.

Az átvétel addig, míg a csiraképességét mi is leellenőrizzük, ideiglenes, és csak a bejelentésnek megfelelő magokat fizetjük ki.

Makó, 1944. november 17.

METESZ,

mint a kertészek szövetsége.

Makó város városparancsnokától.

Tárgy: A zsidótörvénnyel kapcsolatos hatályának felfüggesztése.

Hirdetmény

A zsidótörvénnyel kapcsolatos rendeletek hatályát naptól kezdve felfüggeszt

A zsidó ügyeket a jövőben a zsidótanács intéli előke: Schwartz Manó, Tugai: a vármegye rész lenne, a város részéről dr. Szűcs László tanácsnok, igazgatóság részéről Bálint János forgalmi adóhiva ortodox egyház részéről Farkas Fülöp és Li Henrich, a neológ egyház részéről dr. Báron Ferenc Tibor Iván, a kikeresetiekkel zsidók részéről Dr.

A vármegye alispánja a zsidó ügyeket intéző i tál helyiségűl a Mispáni hivatal udvari helyiségé

Felhívom a hazatért zsidókat és a zsidó ügye keteket, hogy ügyükben felvilágosításért és it a tanácshoz forduljanak.

A lakások kintatásának ügye továbbra is a ki hatóság hatáskörébe tartozik.

Makó, 1944. évi november hó 13.

Kiss Ernő

MEGHÍVÓ

**A makói
Összes Szervezett Munkások
Vezetősége**

a Munkás Otthon mindkét termében (volt Úri Kaszinó)

1944. év december hó 31-én

este 7 órától reggel 4 óráig tartó

Szilveszter Estet

remélve, amelyre a munkások jóvágya tisztelettel meghívja

Bérelődj: 4 P.

a Vezetőség.

2. sz. parancs

1945 évi február hó 9-én.

**Makó város területén a társadalmi rend fenntartása érdekében
elrendelem:**

1. A város és környéke összes lakosának minden lő- és szállégyvert, felfezserelésű és más katonai tárgyakat 48 óran belül beszoigaltatni.
A beszoigaltatás helye a katonai parancsnokság.
2. Minden lakos, aki tudja, hol rejtőznek a nemzet hadseregei, tisztjei, egyének, akik a város hadserege ellen harcolnak, rendbontásra törekvő banditák, ezt a katonai parancsnokságnál bejelenteni és módot találni azok le és átadni a katonai parancsnoknak, ugyancsak bejelenteni, hol vannak lejárta ellenséges raktárak és bázisok.
3. Olyan egyén, aki az ellenségnek buvóhelyet nyújt, vagy aki a város serege ellenségei támogatja, a haditörvények értelmében szigorú felelősségre tartatik.
4. Állami intézmények, ipari és kereskedelmi vállalatok, ugyancsak munkáikat által elhagyott javukat meg kell őrizni.
5. Az ellenséges céljából határozottan megtiltom 18 órától magyárt rajta adni, a helyiségek ablakait és ajtóit beszoittetlenül hagyni.
6. **A legutóbbi társadalmi rend fenntartása érdekében polgároknak meg van a) házkinek adatait közölni a csapatok mozgásáról, elhelyezkedéséről, ségéről és minden másról, ami katonai titkot képez.**
b) lő- vagy szállégyvert, lőszer és más katonai felszerelésiek elrejtését vagy c) katonai szolgálásokat vagy polgári egyéneket a katonai parancsnok d) rólaponk és más ipartermékek megőrzése, olvasása, továbbítás, melyek a város hadserege ellen vezérkara ellen irányulnak, ugyancsak hazug, rém- és provokációs hírek terjesztése.
7. Az étkezések, étermek, kábarék, kaszinók, színházak, mozik és hasony nyitvatartását 7 órától 22 óráig engedem meg.
8. **A helyi hatósági szerveknek:**
a) 3 napon belül a tűzoltóságot megszervezni, felszereléssel ellátni, és az ellenséges legítimadás csejere óvóhelyeket berendezni,
b) megszervezni a város megtisztítását (utca, udvarok, lakaltóságok stb.) a sártól és szeméttől és a város állandó tisztántartását biztosítani.
c) az utak, hidak, átkelesek és más katonai gazdasági művek megtartását biztosítani.
9. Engedélyezem a városban az éjjeli órákban a közlekedést:
a) vállalatok és hivatalok munkásainak és alkalmazottainak, hivatásuknál fogva szükséges éjjeli közlekedni, a katonai parancsnok kaptott igazolvánnyal,
b) tűzoltóknak, akik a tűzoltással vannak összefüggésben, technikai és élelmezési szállítóknak az illetékes szervezetek vezetői által kiadott katonai parancsnokság által láttamozott igazolvánnyal,
c) a helyi lego. keszültségek, az illetékes H. L. O. által kiadott ványval.

Azon egyének, akik a jelen parancsot megszegik, a haditörvény alapján szigorú felelősségre tartatik vonva.

Malyuh